

גיליון מס' 5 - אלול תשפ"ו

תורה במצוה

להחזיר מצות עשה דאורייתא של מצות מצוה

בפתח המצוה

מה עושים כשהמצוה נפלה בשבת?

מדור חדש!
ש"ת
למעשה

ובאופן שרק נשמט קלף המצוה מתוך נרתיקה, הובא בספרי הפוסקים כמה טעמים לאסור להחזירה בשבת, בחז"א (סוף סי' ג') כתב דיש בזה משום איסור בונה, (ולשיטתו אפי' רק להבריג את פסק הבית מצוה עובר במלאכת בונה ועוד כתבו טעם לאיסור לדעת הפוסקים שאסור לדור בבית שאין בה מצוה הוי כמותקן מנא א"נ משום מכה בפטיש והגר"נ קרליץ (חוט שני הל' שבת פ"ו ס"א) כתב הטעם משום דדרכה לבטלה בבנין. מאידך יש פוסקים (חקרי לב שדי חמד ועוד) שהתירו להחזירה בתוך נרתיקה, וכן פסק בשבט הלוי דאם אפשר לו להחזירה בנקל יש לו על מי לסמוך.

אם מותר לדור בבית שאין בה מצוה:

נחלקו הפוסקים אם מותר לדור בבית שאין בה מצוה, בערוך השולחן (סי' רפ"ה ס"ה) ועוד הביאו דעת הפוסקים שבכל רגע ורגע שאין לו מצוה בפתחו עובר בעשה ולפ"ז אסור לו לדור בביתו, [וברעק"א כתב דבזמן שאינו נמצא בביתו אינו מקיים מצוות מצוה ע"כ אם נודע לו כשאני בביתו שאין לו מצוה אינו צריך לחזור לביתו מיד ולקובעה רק כשיבוא לביתו יקבענה משום דעכשיו שאינו בביתו אין עליו חיוב מצוה, והרבה אחרונים חולקים עליו וסוברים דאפי' כשאני בביתו יש עליו חיוב מצוה ואם נודע לו כשהוא בשוק שנפלה לו המצוה חייב לרוץ לביתו להחזירה],

וכן פסק בפרמ"ג (א"ח סי' ל"ח סקט"ו) דמי שאין לו מצוה בפתחו אסור לו לדור בביתו, וכן כתב בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' צ') דמי שנכנס לבית שאין בה מצוה עובר בעשה.

מאידך בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' תמ"א) ועוד פוסקים כתבו דאין איסור לדור בבית שאין בה מצוה משום שאין האיסור חל על החפצא אלא אגבא שדר בבית גורם שיתחייב לקבוע מצוה בפתחו.

הוצא לדניא:

אם נפלה לו המצוה בחדר אחד בביתו אם יכול עדיף שלא להשתמש באותו חדר.

ואם נפלה לו המצוה בכניסה לבית אם אפשר לו בנקל לעבור לבית אחר וללא חשש של כבוד הבריות צריך לעבור לבית אחר, אך אם היא טיחא יתיירא לעבור עם כל משפחתו, או ביש בו משום כבוד הבריות יכול להישאר בביתו, [וכמו שפסק המג"א באו"ח בד"ק נפסלה טליתו בשוק], וכן פסק להלכה בדעת קדושים, ובפרט בשבת שיש מצות עונג שבת, ויש שכתבו שטוב שיפקיר את ביתו בכדי להיפטר ממצות מצוה, אך בשבט הלוי (ח"ד סי' קמ"א) פסק דאינו צריך להפקיר את ביתו, שהעיקר כדעת המקילים שמוותר לדור בבית שאין בה מצוה.

ר' ישראל מייזענו התגורר בדירה קטנה שאך בקושי היה מחויב במצוה מתוך גודלו, אשר על כן הסיק שחייב הוא לעבור לדירה מרווחת יותר, אמר ועשה, וכפי אשר שיש שנהגו להיכנס לדירה חדשה בערש"ק, העביר את כל חפציו ביום חמישי, לא לפני שקבע מצוה בפתחו כדת וכדין, ובבואו לביתו עם החפצים והרהיטים נפלה לו המצוה ע"י הרהיטים שהעבירו בפתח, ולא שם ליבו לזה, ורק כשישב לביתו בליל שב"ק אחר התפילה שם ליבו לכך שאין לו מצוה בפתחו, ועתה ברוב צער ועגמו"נ בא לשאול את המעשה אשר יעשו אם מותר לו להחזיר את המצוה, ואם לא האם מותר לו לדור בביתו בשבת.

א"ה) כתב דיש לחלק באופן הבזיון ואין כל הבזיון שווה דאם מונחת באופן שאינו בזיון כ"כ ואפשר לכסותו שלא יהא בבזיון אסור לטלטלה, ורק באופן שמונחת בבזיון ואין כל דרך להניחה במקום השמור אלא ע"י טלטול מותר לטלטלה, אבל כתב דאם מונחת על הארץ בכל גווני הוי בזיון גמור ומותר לטלטלה.

מוקצה בבית המצוה:

בד"ק הבית מצוה נחלקו האחרונים, בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' ג') ובספר לוח המוקצה כתבו דבית המצוה הוי מוקצה גמור משום דעומדת להתחבר לבנין, ויש שכתבו דהוי ככלי שמלאכתה להיתר, משום דהיא מיועדת רק כדי לשמור על המצוה.

להחזיר ולקובעה בשבת:

בגמ' (שבת קלא.) א"ל ושוין שאם ציץ טליתו ועשה מצוה לפיתחו בשבת חייב חטאת, וביארו המפרשים דאף שמצוה היא מצוות עשה שאין הזמן גרמא אינו דוחה שבת, משום הא דא"ל אמר ר' אליעזר כל מלאכה שאפשר לעשותו מער"ש אסור לעשותו בשבת, וביאר הגר"א דרק מילה שמצוותה ביום השמיני דוחה שבת משא"כ ציצית ומצוה דיכול שלא לבש את בגדו ולא ידור בביתו עד אחר שבת.

וטעם האיסור משום דהוי איסור מלאכת בונה, ואפי' באופן רפוי אסור לקובעה משום גזירה שמה יתקע. ובדע"ק (סי' רפ"ט) הסתפק אם יכול לומר לגוי או לקטן לקובעה קביעת ארעי משום דהוי שבות דשבות ובמקום מצוה לא גזרו ביה רבנן, אך אפשר דאינו יוצא בזה ידי חובת מצוה אם קובעה ע"י נכרי או קטן, ובשבט הלוי (ח"ב סי' קנ"ח אות ב') הסיק להלכה שקביעת מצוה ע"י נכרי או קטן אינו יוצא בזה חובת מצוה.

חסידים

ואנשי מעשה
נוהגים לבדוק את
המצוה בחודש אלול
שהוא מוכן לתשובה
ופשפוש במעשים, והוא
מנהג טוב.
היות שהבדקה בחודש
אלול היא חלק מהתשובה
והפשפוש במעשים, לכן
יש לבדוק גם אם המצוה
קבועה כהחכמה ובמקומה
הראוי, וכן אם ישנם
פתחים בבית החייבים
במצוה ואין בהם מצוה,
כיון שגם כאשר המצוה
כשרה ומהודרת, אם אינה
קבועה במקומה הראוי,
אינו יוצא ידי חובתו,
וראוי לקרוא לבית חכם
הבקי היטב בהלכות,
מצוה שיבדוק את כל
הפתחים אם הם חייבים
במצוה, ואם המצוה
קבועה כדירה.
(המצוה פרק ט"ז)

ועתה נרחיב בד"ן זה בעזרי"ת.

והנה יש לדון בכה"ג בכמה אנפי הן מצד איסור מוקצה, והן מצד איסור בונה אם מותר לו לחזור ולקובעה בשבת, והן במקום שאסור לחזור ולקובעה אם מותר לו לדור בביתו.

מוקצה במצוה:

נחלקו הפוסקים האם המצוה עצמה אסורה בטלטול משום מוקצה, בספר מנחת שבת (סי' פ"ח ס"ק ל"ז - ל"ח) כתב שמצוה שנפלה דינה דומה לדלתות הבית שהתפרקו שהם מוקצה כיון שהמצוה מיועדת שיחזרוה למקומה, וכתב דאפשר דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס, אמנם אם מונחת בבזיון מותר לטלטלה למקום שמור.

אך רבו עליו האחרונים דאינו דומה לדלתות הבית שהתפרקו והגם שקבועה בדת אך מפני קדושתה אינה מתבטלת לדלת, וגם על סברתו שכתב דהוי מוקצה מחמת חסרון כיס נחלקו עליו, [ויש שתירצו דאפשר שמצוות התורה שתתבטל המצוה לבית].

ויש שכתבו (דרך החיים ועוד) דהמצוה דינה ככלי שמלאכתה לאיסור שמוותרת בטלטול לצורך גופו ומוקומה.

ובכמה אחרונים מובא (חוט שני ח"ג פ"ג ס"ק א' - י"ב ועוד), שאם אפשר לקרוא בה מותרת

בטלטול כד"ן כתבי הקודש, אך יש מאחרונים שהפריכו דאין מה ללמוד בו שעצם הדברים הכתובים בה ישנם בכל סידור ובספר שערי המצוה רצה לתרץ שאמנם עצם מה שכתוב בה אין מה ללמוד אבל מ"מ אפשר ללמוד מתוכה אופן צורת האותיות וכתביתה, ובשבט הלוי רצה לחלק בין מצוה פסולה דיתכן שהיא מוקצה אבל מצוה כשירה הוי בכלל כתבי הקודש ואינה מוקצה.

ובאופן שהמצוה מונחת בבזיון לכ"ע מותר לטלטלה לכתחילה למקום השמור, אך בספר נחלת ישראל (פ"ז

שאלות שהגיעו למכון

דין מזוזות שאינו מגיעות למשקוף:

בגמרא בעירובין (דף י"א:) איבעיא להו בצורת הפתח אם המשקוף צריך לגעת במזוזות הבית או לאו רב נחמן אמר אין צריך רב ששת אמר צריך, ואסיקנא כרב נחמן דתניא כוותיה בהא דתניא מחלו רבנן ורבי מאיר בצורת הפתח העשוי ככיפה.

ומהא למדו דמזוזות שאינן מגיעות למשקוף אם גבוהות עשרה טפחים חייבת במזוזה, רק שהמשקוף צריך להיות מכוון מעל המזוזות (חובת הדר פ"ז ס"י).

מקום קביעתה:

יש להזהר בכה"ג דלא יקבע המזוזה בפנים על הקיר הפנימי, דאז אינו יוצא כלל מצוות מזוזה, דאין לקיר כלל שם מזוזת הפתח אלא חומה בעלמא היא, אלא יקבע את המזוזה על הגדר הימני, וירחיקה מן הקצה טפח ויקבענה, אמנם אם אין בזה טירחא יתירה עדיף שיוסיף קורה מעל המזוזה שיהיה עד גובה משקוף, הרי זה מצווה מן המובחר, (ראה תמונה ג)

וכך משמע ממה שכתב הטור (בס"י רפ"ה ס"א) ותמיד בבואו ובצאתו יזכור יחודו של הקב"ה וכו', וגם ממה דא' בירושלמי (פ"ב דמגילה) דכשהפתח גבוה הרבה יניחנה כנגד כתפיו, אע"פ שהיא נמוך מתחילת שליש עליון. וכך נפסק להלכה בש"ך (ס"י רפ"ט סק"ד) דלא יניחנה יותר גבוה מכתפיו, שלא יהיה יותר גבוה מראות עיניו, משמע מהא דהמזוזה צריך להיות בגובה עיניו של אדם כדי לקיים מטרתו של המצווה ויזכור אהבתו יתברך שמו.

בגיליון הנוכחי נדון אודות בית שער המצוי הרבה בכניסה לדירות פרטיות (מצוי הרבה בחו"ל) והיא כעין חצר שלפני הבית, ובהרבה ממקומות אלו מצוי שיש צורת הפתח והיא אינו ניכר כ"כ מכיון שמזוזות הפתח אינן מגיעות עד המשקוף (ראה תמונות א - ב) ועל כן אפשר לטעות בזה שחצר זו אינה חייבת במזוזה ובעז"ה נרחיב בדיון זה:

מקור החיוב בבית שער:

בגמ' יומא (י"א:) א"י יכול שאני מרבה בית שער, אכסדרה ומרפסת ת"ל בית מה בית המיוחד לדירה, יצאו אלו שאינם מיוחדים לדירה,

והקשו בתוס' (שם) דבהקומץ (מנחות ל"א), תניא בית שער, אכסדרה ומרפסת חייבים, ות' בתוס' דהא דתניא פטורים היינו מדאורייתא, והא דחייבים היינו מדרבנן, א"נ הא דפטורים היינו בבית שער של אכסדרה, והא דחייבים איירי בבית שער של בית, והרי"ף ת' דהא דחייבים היינו כשבתים פתוחים לתוכן, אבל בסתם בית שער פטורים. ובטור פסק כשיטת הרי"ף, דכשבת פתוח לתוכו חייב, ובב"י נפסק שיש לחוש כדברי רש"י ולקבוע מזוזה גם בבית שער שאינו פתוח לבית, ודין בית שער שחייבת היינו גם כשיש כמה שערים זה לפנים מזה. ולהלכה נחלקו הראשונים האם בית שער חייבת מדאורייתא או מדרבנן, דעת רוב הראשונים דהוה מדאורייתא, וילפינן לה ממה דכתיב "ובשעריך", ולדעת רש"י ולת' הראשון בתוס' הוה מדרבנן.

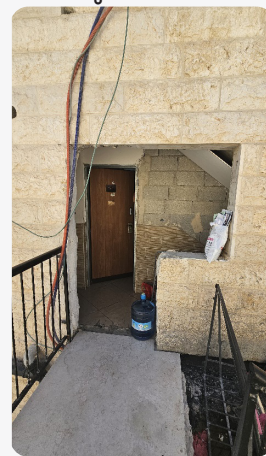
תמונה ג'

תמונה ב'

תמונה א'

ש"ת למעשה

רחוקות ניתן לפרקן ולהזיזן, אינן ממעטות מגודל החדר ויש לקבוע שם מזוזה בברכה, (דעת קדושים ס"י רפ"ו סק"ח), וארונות שאינן מטלטלות כלל כגון ארונות במטבח שמחוברות לקרקע, נפסק בשבט הלוי (חלק ב' ס"י קנ"ו), אם הם חלק משימוש החדר אינן ממעטות אבל אם הם אינן משימוש החדר ממעטות הן מגודול של דע"ד ויש לקבוע מזוזה ללא ברכה.

שאלה: חדר שמעיקרו היא בגודלו יותר מד' על ד' בריבוע, והיא חייבת במזוזה לכו"ע והעמידו בחדר זו ארונות שממעטות את חלל החדר, לפחות משיעור דע"ד, האם אפשר לברך כשקובע שם מזוזה.

תשובה: אע"פ שארונות בדרך כלל לא מזיזין אותן ממקומן, אך מכיון שלעיתים

ברגשי גיל ושמחה נשגד בזאת ברכת מזל טוב מעומקא דליבא
אל מעלת כבוד ידידנו הדגול והנערץ

הרה"צ ר' **ברוך הלבשרטאם שליט"א**

רב ביהמ"ד גארליץ בב"ב

בן כ"ק אדמו"ר מגארליץ שליט"א

וחתן הגה"ח ר' אפרים זלמן בעק שליט"א - ציריך שווייץ
לרגל השמחה השדויה במעונו בהולדת בתו למזל"ט
ויזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעשים טובים

נתרם ע"י ידידנו החשוב בנש"ק
הרב **חנניה יו"ט ליפא טווערסקי שליט"א**
להצלחה בכל העניינים, ולהצלחת המכון.

נתרם ע"י ידידנו
הר"ר **מנחם הלוי רובניפלד שליט"א**
אשר ידיו רב לו, להוציא סן הכח אל הפועל גיליון זה, ובזכות
מצווה נשגבה של מזוזה יהיה לו הצלחה בכל העניינים